

znano, da je župnik Vrhovnik izboren stilist. Knjigi razpošilja „družba sv. Cirila in Metoda“ ter se poudarja, da sta posebno primerno darilo za njene društvenike. Tej trditvi pa moramo nekoliko oporekati! Naša „družba sv. Cirila in Metoda“ je bila ustanovljena za to, da bi branila ob mejah našega jezičnega ozemlja ter v meševitih krajih našo mladino potujčevanja (ponemčevanja in poitalijančevanja). Knjige, ki jih izdaja „družba sv. Cirila in Metoda“, bi morale biti torej v prvi vrsti narodne, t. j. vsebina takih knjig bi morala vzbujati narodno zavednost, navduševati mlade rojake za naš lep materni jezik in tako za našo narodnost samo. Omenjeni dve knjižici pa sta skozinskoz verske vsebine in pisani sta s cerkvenega stališča. Dvomimo, da bi se s knjigami take tendence dosegel pravi namen naše šolske družbe. Naša družba je vseslovenska in zato naj izdaja knjige, ki zanimajo vse Slovence, ne samo rojake ene pokrajine! Duh, ki naj bi prešinjal izdaje naše družbe, moral bi biti narodno-radikalen, ne pa bizantinski in ultramontanski! S takimi rečmi se ne pospešuje namen naše šolske družbe. Poglejte, kako delata nemški „Schulverein“ pa italijanska „Lega nazionale“! Bodimo energični Slovenci in Slovani! To je zdaj prvo! Sicer pa želimo družbi pri razpečavanju njenih knjižic kar najlepšega gmotnega uspeha!

Radikalec.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 153. (razred hist.-filol.) ima to-le vsebino: Miha Madijev de Barbazanis. Dr. Ferd. Šišić. — Današnji mostarski dijalekat. Matej Milas. — Prvi dubrovački pjesnici i zbornik Nikole Ranjine. Dr. Milorad Međinija. — Osobine današnjega delničkoga narječja. R. Strohal. — Prvo istorisko doba narodne poezije. And. Gavrilović. — Dočim bode raziskovalce hrvatske zgodovine od leta 1290.—1330. zanimala osnovna študija Šišićeva o spletskem historiku Mihi Madijevem, ki je v prvi polovici 14. veka napisal delce o oni dobi, služita lingvistom Milasova in Strohalova razprava. V Delnicah (med Reko in Ogulinom) se govori narečje, ki je bolj slovensko nego hrvatsko; pozna se tam poluglasnik, „vrejme“ za „vrême“, „vouk“ za „vlk“, celo „puot“ za „plot“ itd. Slovencem dobro znanega belgradskega profesorja Andr. Gavrilovića razprava se vrti osobito ob vprašanju, je li so Srbi in Hrvati pred 15. vekom imeli epsko poezijo, kakršna se je v tem stoletju razvila o kosovskih junakih. Doslej se je običajno trdilo, da so imeli tako epiko i v prejšnji dobi (stari pisci svedočijo, da so se o zgodovinskih osebah onih starih časov pele pesmi). Gavrilović tega ne taji, a trdi: one historijske pesmi od 12. do 15. veka niso bile čisto epski umotvori daljšega obsega, marveč kratke epsko-lirske tvorbe. Nekoliko teh pesmic se je ohranilo kot poetski rudimenti, nekoliko se jih je poizgubilo, a tretji del se je izza 15. veka prepel v čisto epske pesmi; „pri tem prepevanju so se motivi pretvarjali, spajali in razstavljali kakor navadno pri takem vrenju“; zato so te nam osobito znane čisto epske pesmi zgodovinski manj zanesljive nego oni „rudimenti“. S tem se je Gavrilović postavil na popolnoma drugo stališče nego Vuk, ki je v teh kratkih pesmih zrl nedovršene „komade“ daljših epskih pesmi.

Dr. Fran Ilesić.

Lopudska sirotica: Fragment Petra Preradovića. Dopjevalo Stjepko Ilijić. Ciena 60 h. Doljna Tuzla. Tisak I. Schnürmachera. 1903. m. 8°. str. 49. — Peter Preradović je ostavil nedopisano epsko pesem „Lopudska sirotica“, ki se odigrava na otoku Lopudu v bližini Dobrovnika. Tam je imel Dragić-Kapetan svoje dvore, ki je s Karlom V. šel pred Tunis, tam poginil in ostavil v siromaštvu tri brate, ki so služili kruh z ribarjenjem, in hčer, ki jim je čuvala bele dvore. V to dekle se je

zaljubljen sin vlastelinske rodbine ter je prihajal k Zorki, kadar so bili njeni bratje na morju. Njiju zvezi so stavliali zapreke roditelji Milovanovi, pa tudi bratje Zorkini so ji zabičavali, da ne sme več občevati s svojim ljubimcem, ker ni nade, da bi mogla kdaj postati zakonska. Zato pregovori Milovan svojo ljubimko, da naj zbeži z njim z doma. Ona mu to obljubi in zvečer jo odpelje na otok sv. Andreja ter jo hoče postaviti pod nadzor samostana sv. Benka, kjer je bil njegov glavar najboljši prijatelj Milovanovega očeta. Tam v bližini cerkve zavikne neki glas dvakrat, dekle spozna, da je to glas njenih bratov; skušata pobegniti, a v lapidarnih verzih nam priča pesnik, da sta se sicer dva brata s sestro domov vrnila, a iz ladje sta izkrcala tudi mrtvo telo najmlajšega brata. Z nobeno besedo ni povedano, kdo je ustrelil mladeniča. Sumnjati se samo more, da je to storil Milovan. Kam pa da je ta izginil, ni nikjer povedano. V drugem spevu so prišli otočani k pogrebu ubitega brata. Ko sta ga brata položila na oder, reče najstarejši brat sestri: „To ti je poročni venec, ki je tvoji ljubezni docvel“, ter pokaže na venec, ki sta ga brata povila na prsi bratove. Potem jo izgrdi nemilo ter jo tira iz hiše, da se nikdar več ne povrne. Strga ji čepico (znak devištva) z glave ter jo odtira. Nihče se ne makne, da jo obrani. Tedaj nastopi otec Marko iz samostana in zakliče „mir vsem ljudem: blagoslov božji“. S svojim govorom pomiri brata in sestro ter odslovi ljudi, on sam pa vzame Zorko pod svojo zaščito. — Zorka vpraša takoj: „Je li Milovan še živ, ali je ostal meni veren? Sedaj šele mu hočem biti zvesta. Sedaj lahko gledam v solnce svoje ljubezni. Odvezite me tudi od bodočih grehov, ker hočem grešiti, ako je ljubav greh.“ — Vidi se, da je ta sirota takoj postala objestna, ko je našla zaščito duhovnika. — In res — tako sedaj nadaljuje Stjepko Ilijič Preradovičev torso, — oprosti Zorki tudi starejši brat Vuk ter postavi zopet crven-kapo dekletu na glavo. Ali brat Mijat je bil tisti, ki ni dal, da bi se rana zacelila z melemom oprosta. V tretjem spevu se prikaže Zorka na pragu Dragičevih dvorov. Ona toži in narica za bratom ter se spušča proti morju, kjer se nekje v senci ustavi in plače ob grobu brata, potem se oddali. Naenkrat pripoveduje pesem, da so Dragičevi dvori opusteli, ker je najlepši dragulj iz njih odletel preko morja, t. j. dekliško srce, polno hrepenenja in žejno ljubezni. Čisto brez prehoda sledi opis samostana sv. Benedikta. V njem je prebival otec Marko. Kar se prikaže pred njim dekle in mu nazivlje božjo pomoč. Na svarilo očtvevo, da naj njemu na ljubav pozabi svoje ljubezni, ga vpraša Zorka, ali Milovan še živi in ali ji je veren. O. Marko ji to pritrdi in jo vpraša, kako sta se traka žive ljubezni na njih nebu prikazala. Ona mu pripoveduje, da je za svojega veseliga devovanja opazila s preko ležečega otoka, kako je hitela ladja k njej. Skočil je lep momčič na kopno ter jo prosil cvetke, ki ji je krasila nedrije. Tedaj se je v njej pobudila ljubezen, dala je cvetje mladeniču in — srce. Tu se zopet ponavlja banalno vprašanje dekleta: „Je li greh, je li greh ljubav, oče?“ Oče Marko se solzi ob spominu na svoje doživljaje ali pa ganjen po sodbini nesrečne deklice ter ji zanosno govori o „ljubavi“. Te besede starega meniha jo napolnijo s čarom. Naenkrat zopet zasije „Danica“ in njeni sijajni traki obvijajo dve srci, kakor v vencu dva najlepša cveta „ljubav jarka i plamteća vjera!“ — V četrtem spevu nas vodi pesnik v hišico blizu starega samostana. Na oknu sloni devojka Zorka, zamišljena v ljubavno razkošje z Milovanom. Kar se prikaže ladja pred otokom sv. Andreja in deček skoči na suho ter se napoti v hrib. Ko ga je dekle zagledalo, drhtelo je od vznudenosti, od hrepenenja in želje. Ko čuje glas pesmi, pravi: „To ni glas Milovanov, kdo je skrit v borju?“ Tedaj se prikaže Boško, drug Milovanov. Ta ji nosi pozdrav od Milovana, ki je žejen njenega milovanja. Poroča ji, da jo

hoče Milovan, čim zvečer kapela (trepeček, neka sijajna zvezda) zasije, počakati na rtu Stinivu. Iz luke poleg vrta ji bode zublja pot ravnala. Tam je čaka Milovan. Zvečer je prišla devotka na pusti rt in gledala, kdaj se belo jadro pokaže. Tedaj pa nastane nevihta, v svetlem blisku se pokaže belo jadro, a zopet izgine. Ko se je nevihta polegla, tedaj je šla Zorka iz svojega zaklonišča k obali. Naenkrat se na otoku pokaže zublja. Devotka tone s pogledom po morju, se li pokaže jadro. Zublja se vedno jače kresi, dekle pa drhti od vroče žeje, in ko zublja najjače zasije, se vrže deklica prekrižavši se v morje. Medtem pa, ko je telo plavalo po morju, se je plazil po klancih s plamom mržnje brat Mijo, ki ni znal zaceliti rane z melemom oprosta. — Moramo si tu najbrže misliti, da je ubiti brat se prikazal z zubljo ter jo izvabil ž njim v morje, da je utonila. V petem spevu nam riše pesnik zopet brez vsake zveze s prejšnjimi dogodki ljubavno noč Zorke in Milovana; ta pravi svoji ljubovnici, da ni sile niti udesa, ki bi bil sposoben ugrabiti Zorko iz njegovega naročja. Vse bode konec vzelo, ne pa njijina ljubezen. — Človek bi mislil, da so to le lepe sanje, toda na koncu zopet hiti Zorka — ali se je iz morskega groba rešila? — o polnoči na domenek. Sedaj pa zublja vedno bolj in bolj ugasuje in deklica onemore ter se ji pri tem grozne slutnje vzbujajo. Naposled vzdigne utrujeno čelo in v glavo ji šine grozna istina — kakšna! „Brate, brate, jaz ti praščam, brate, Milovane . . . moje solnce žarko“. Potem se skloni pod morje in izvrli glave se ji izvine srebrn kolut — venčan venec ji povije morje. — Slednjič prihajata še enkrat o. Marko in brat Milovan h grobu, na katerega spomeniku se bleščita v zlatih črkah besedi: Zorka Dragičeva. — Poslednji del je tako tajinstven, da pri najboljši volji ni mogoče popolnoma umeti pesnikovih misli. Hrvaška kritika je odklonila ta dopolnek in to sodbo podpisujemo tudi mi.

R. Perušek.

Emanuel šl. z Lešehradu: Průseky. Kritických skizz řada II. Praha 1903. Ed. Weinfurter založil. Strani 92.

Knjižica je nadaljevanje že lani omenjenih „Idej in profilov“, v kateri je govoril o modernih težnjah v literaturi ter o upodablajoči umetnosti XIX. stoletja. „Průseky“ so zbirka eséjev. Enajst jih je: o Maksu Klingerju, o Calderonu in njegovi dobi, o francoskih prozaikih, o Juliju Zeyerju, o najnovejših strujah češke poezije, o nekaterih tipih modernega pesništva, o Manesu in njega pomenu v češki upodablajoči umetnosti, o čeških modernih kritikih itd. Knjižica govori o velikih duhovih z velikimi besedami, ki pa vkljub svoji pošastni ogromnosti ne izražajo nobene prave ocene.

A. D—a.

Trintrideset mešanih in moških zborov. Uredil Matej Hubad. Izdala in založila „Glasbena Matica“ 1903. V tej izdaji je zbranih nekaj po raznih slovenskih in drugih slovanskih starejših in novejših publikacijah raztresenih, deloma neznanih, deloma že pozabljenih, deloma samo še v tradiciji nekaterih pevskih društev živečih mešanih in moških zborov, dodanih pa je tudi manjše število izvornih, še ne objavljenih skladb. Med zadnje imenovanimi zavzemajo pač prvo mesto Lajovičevi zbori, v pravem zmislu moderne skladbe, ki nam res kaj novega pripovedujejo. Sicer se pri proizvodih tega zelo nadarjenega in muzikalno izobraženega skladatelja navadno spominjam duhovitega